

En mor bara

Felicia Stenroths tredje bok och första diktsamling tar sin utgångspunkt i sorgen efter en död mor. I sin läsning av boken följer Viktor Andersson hur dikten än omtalar, än uttrycker, än bär och än brister under tyngden av sitt ärende och ämne.

Det är ett märkligt ljud som uppstår när man tuggar utan något att tugga på. Klanglöst när tandraderna kolliderar. När jag spänner käkarna mot varandra smiter tanken in: hur hårt går det att trycka? Jag slutar när det börjar krasa. Det är något skrämmande med detta, att tugga inte för att bearbeta något i munnen utan för tuggandets egen skull. Denna skillnad gör sig gällande i Felicia Stenroths debutdiktsamling *En människa tvättar sig ren i en sjö*, där bitandet och framför allt tuggandet utgör återkommande moment. Dikterna tar form rakt ur förtvivlan, ur förlusten av en bortgången mor. De är korta, centrerade och ensamma, och svåra att läsa utan att känna bettet: koncentrerade punkter med stor kraft.

första gången jag stod utan modern
sa de kroppen
de sa natten till igår

Diktsamlingen lyfter på ett egensinnigt vis frågan om relationen mellan sorg och språk. Ett sätt att tänka detta förhållande är att språket försöker bära sorgen men lätt dukar under för den. Sorg är då det som tynger, den ofattbarhet som dömer varje försök att tala om den till misslyckande. Samtidigt kan väl sorg också tänkas bära språket. Man är inte alltid dömd att bara tala om sorg, sorgen kan även tala för sig själv. Här har vi då skillnaden

mellan att tugga för att bearbeta ett föremål och malandet i sig. Stenroths dikter gör det viktigt att tänka den här skillnaden. En av de mest centrala rörelserna i dem är att "tugga flätan." Moderns ömsinta händer är förlorade

och barnet sväljer håret tuggar det länge och väl
första gången jag stod utan händerna som flätade flätan
klippte jag den rakt av och lade den i munnen

Tuggandets förhållande till sorgen kan tänkas symboliskt: det förmedlar både en utsatthet i överlevandet, att vara kvar – munnen full, att tystas – och behovet av att bearbeta förlusten, om och om igen. Stenroth praktiserar då inte konsten att bita ihop – dikterna tuggar. Läsandet kan också delta i denna process, som en andra tandrad; poesin som föda.

hanja säger att solen är det hål som allting strömmar ur
hanja hon säger att tiden är jag skyldig
hon säger åt mig
att fortsätta tugga

Det finns dock goda skäl att försöka överskrida sådana bilder av dikten, tuggandet och sorgen. Framför allt är det Stenroths övergripande grepp som gör det nödvändigt att tänka tuggandet mindre symboliskt och mer som en konkret rörelse i dikterna. Hon åstadkommer ett faktiskt malande, en rörelse som gör något utöver att gestalta sörjandet symboliskt.

Det är just detta som är diktsamlingens styrka. Stenroth frammanar spänningar inne i dikterna. Det sker huvudsakligen genom det sätt som känslor, ting och varelser utforskas i sin enskildhet, som särskilda men samtidigt obetydliga. "Bara" är nyckelordet – något är bara sig självt, inte mer, bara en av många. Det enskilda är samtidigt ständigt splittrat, isolerat men på samma gång alltid inbegripet. Språket slits mellan det tillräckliga och otillräckliga, mellan särskild och allmän; enskildheterna upprepas och laddas. På detta vis dras dikterna liksom isär i olika led. Dessa invärtes förhållanden ger driv, en särskild rörelse som jag anar som sorgens mångtydighet och splittring.

modern min var bara en mor vilken som helst
när hon tog sats utifrån bryggan och simmade
sötvattnet i munnen svalde hon och smaken var bara en smak
men den var underbar
schampot lämnade ringar av skum efter kroppen som fortsatte simma
en kvinna har rätt att simma sade hon en kvinna
är bara sin egen slav

Det är sorgens ord, detta ”bara”. Det ord som rymmer nästan ingenting, men samtidigt allt – som utmärker klyftan i sorgens kategorier, som splittrar sinnet. Stenroth låter det ibland stå ensamt, kopplar det ibland till konjunktionen ”men”, som en upprorisk invändning. Spänningen och dynamiken mellan paren tillräcklig-otillräcklig och enskild-allmän blir synlig också genom tidliga skillnader och minnets roll. En bro är bara en bro, också efter förlusten, precis som den bara var en bro innan den. Samtidigt kan den inte vara densamma. Särskilt stark och konfliktfylld blir upprepningen av någontings ”bara” när den dras in i sorgens förvirrade tidsbegrepp.

första gången mina fötter rörde gräset vid platsen
där huset en gång stod
stegade jag runt i rummen
som om de fortfarande fanns där
som om
man ännu kunde röra sig igenom dem

Och sen:

huset var bara huset var bara ett hus var bara hus
där jag stod på gräset
i askan i askan

Det enskilda är sårbart just för att det är allmänt. Samtidigt är sårbarheten då delad; det allmänna behöver inte bara vara hot eller smärta, utan kan också vara tillräckligt, något att dela rakt igenom sorg och förlust. Hos Stenroth kan dessa gemenskaper – mödrarnas, kvinnornas – utläsas som ett tyngande arv, något man bär, men också som en tröstande solidaritet, den uppbända kraft som är systerskap i politisk mening. Vänskap. Det konkretiseras vackert i en av samlingens kortaste dikter:

en kvinna är bara en kvinna men hon kan simma över en hel jävla sjö

Dikterna är ständigt genomskurna av konflikter, av skilda tider och spruckna kategorier. De är i gungning: de olika leden drivs och forslas, framåt, mot varandra, kaotiskt, så att gränsen mellan språkets och sorgens kraft suddas ut. Det är därför jag känner att Stenroths dikter bjuder in att tänka sorgen som bärare av språket snarare än tvärtom. Fast kanske är det inte ens tillräckligt att säga så. Dikterna utgör inte ett språk som inte räcker till, utan ett annat språk, en sorg – en sorg som är splittrad på ett visst vis, fragmenterad och oordnad, och därmed kanske språk-lik i sina egenskaper. Dikterna talar alltså inte *om* sorgen, utan sorgen visar hur den är språklig. Gränserna luckras upp. Sorg och språk bär varandra.

En annan förtjänst med denna samling är Stenroths fina arbete med detaljer, en väl avvägd akrobatik med säregna små vändningar. Tjänningarna är tydliga också i hennes två romaner: i debuten *Bilder som inte angår mig* (2012) med dess stötiga språk, men än mer i *Indianlekar* (2015) där språket kränger och överraskar. Meningskonstruktioner med förskjutningar eller oordningar, lagom omständliga. I *En människa tvättar sig ren i en sjö* kommer de också till pass. Som ett exempel kan nämnas senarelagda possessiva pronomenen, ålderdomligt och stelt klingande – ”mor min”, ”kroppen min” – och hur denna tillhörighet samtidigt vrängs isär både av dikternas större tematiska strukturer men lika mycket på språklig detaljnivå:

första gången jag skalade en apelsin med mina egna händer
kunde jag inte förmå mig äta de saftiga klyftorna
första gången jag tuggade köttet
så spottades det rakt ut ur munnen

Så är vi åter i tuggandet. Med de uppskjutande, upprepande rörelserna kring sakernas ”bara” har det blivit ett malande. Malandet som det sätt på vilket sorgen talar. Greppet är som sagt drabbande, men inte enbart, det blir också tröttande. Det jag saknar kan kanske beskrivas som sorgens periferi. Det som distanserar sig, det omkring som inte riktigt låter sig slukas och som därigenom destabiliserar sorgens centrum, det ihärdigt egna som den ständigt springer ur. Ironiskt nog är det just omtuggandet av sakernas egenhet som gör dem svåra att skilja från sorgens jag:

gräset i kanten av viken är bara gräs men det
är underbart
vattnet i sjön är bara en sjö kvinnan i sjön är bara en kvinna
hon är sin egen slav där hon simmar beslutsamt
rakt ut i sjön

Här framträder visserligen gräset som sig självt, men det är fortfarande underställt det repetitiva sorgspråkets schema tillräckligt-otillräckligt. Den centrala sjön blir ett tydligt exempel på sorgens rumsliga karaktär: den är en helhet, visserligen tvetydig och hela tiden laddad, men inlemmande. Vattnet i sjön är bara en sjö. Så tycks sorgen samla in allting. Det är förvisso möjligt att detta är en ofrånkomlig konsekvens av det poetiska greppet, och kanske också den malande sorgens absoluta villkor, vilket Stenroth också antyder i en av de kortare dikterna:

hanja min skar upp ett bröd men sorgen är inte ett bröd som man kan dela

Så må det vara. Att dikterna ibland stänger sig. Att den utsida jag då upplever kommer av att insidan inte är min, att jag vet mycket lite om den smärta som

bär just detta språk. Samtidigt är det inte något alldeles annat än sorgen som fattas mig här – bara andra delar av den. I några få fall finns de där, dessa andra delar: i ett klipp från Whitney Houstons begravning, eller jordens grepp om fingrarna. När dessa störningar saknas är det snarast som att jag inte ser dem, fullt upptagen av att lyssna som jag är. Och så börjar jag ana att det jag erfar kräver syn. Som att lyssna till en röstinspelning och plötsligt förstå att talarens gester är avgörande för förståelsen: som att *det här* var mina tankar och detta dina, och de sträckte sig mot varandra *så här*.

Att påtala denna brist är inte att säga att sorgen bör tystna utan snarare att (metaforiskt) fråga efter dynamiken i sorgens tal, som väl också kan rymma mer vilande lägen. Inte för att läsaren nödvändigtvis behöver en ”paus” från malandet utan för att sorgens andra områden, dessa dess utkanter, är lika mycket sorg som dess centrum.

första gången snön föll över tallen
flöt pionens färg från pappret ner i snön
och in i jorden

När pionens färg flyter ut, ner i jorden, tänker jag på alltför mättade bilder, hur de kanske ofrånkomligt träder in i sorgen. Hur Stenroths dikter för det mesta håller sig rörliga, livfulla, men också hur de ibland stängs igen. Och slutligen att ansatsen, detta att pröva hur sorgen kan tala för sig själv, att utforska dess karaktär av språk, är ett beundransvärt ärende.

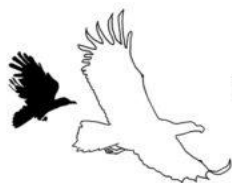
Lyrisk

En människa tvättar sig ren i en sjö

Felicia Stenroth

Norstedts, 2017

Författarfoto: Angelica Zander

ÖRNEN OCH KRÅKAN
Poesi Kritik

www.ornenochkrkan.se